

СТВОРЕННЯ АВТОРСЬКОГО ШРИФТУ НА ОСНОВІ ОРНАМЕНТІВ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Дар'я СЕНЧАКОВА,

*студентка III курсу спеціальності 022.01 Графічний дизайн
Житомирського державного університету ім. І. Франка*

науковий керівник:

*доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну,
кандидат педагогічних наук*

Житомирського державного університету ім. І. Франка

Тетяна ШОСТАЧУК

У статті продемонстровано можливості до використання українських народних орнаментів як основу для створення авторського шрифту. Розглянуто історичні передумови формування орнаментальних мотивів та їхні регіональні особливості. Оцінено роль шрифту як елемента графічного дизайну та засобу культурної комунікації. Здійснено аналіз принципів інтеграції орнаментальних форм у типографіку з урахуванням читабельності та сучасних дизайнерських вимог. Досліджено практичне значення авторського шрифту в сучасному візуальному середовищі.

Ключові слова: *шрифт, типографіка, український орнамент, етнодизайн, графічний дизайн, культурна ідентичність.*

У візуальному просторі шрифт посідає важливе місце як засіб передачі інформації та художнього образу. Типографіка впливає на сприйняття тексту, формує емоційний настрій і визначає характер комунікації. З розвитком цифрових технологій зросла потреба у створенні авторських шрифтів, здатних відображати унікальність культурного середовища та національну ідентичність.

Актуальність дослідження пояснюється зростанням інтересу до української культурної спадщини породжуючи потребу переосмислення

традиційних орнаментів у сучасних дизайнерських формах. Створення авторського шрифту на основі орнаментів регіонів України сприяє збереженню та популяризації національних художніх традицій. Такий підхід дозволяє формувати впізнаваний український стиль у сучасному візуальному середовищі.

Мета опрацювання цього матеріалу є створення авторського шрифту на основі українських орнаментів регіонів України. У роботі передбачається дослідження художніх і символічних особливостей орнаментів та їх адаптація до шрифтових форм. Мета також полягає у поєднанні традиційних орнаментальних мотивів із сучасними принципами типографіки. Це дозволяє створити функціональний і водночас культурно виразний шрифтовий продукт.

Українська культура має багату орнаментальну традицію, що сформувалася протягом століть і відображає світогляд, символіку та естетичні цінності народу. Орнаменти різних регіонів України вирізняються ритмом, формою та значенням символів, що робить їх цінним джерелом для сучасного графічного дизайну (Костенко, 2025: 30). Саме тому актуальним є дослідження можливостей використання українських орнаментів у створенні авторських шрифтів.

Український орнамент бере свій початок у глибокій давнині та тісно пов'язаний із побутом, віруваннями й традиціями народу. Орнаментальні мотиви використовувалися у вишивці, ткацтві, кераміці, різьбленні по дереву та розписі житла. Геометричні, рослинні та зооморфні елементи мали не лише декоративне, а й символічне значення.

З плином часу орнамент зазнавав трансформацій, проте зберіг основні принципи побудови: ритмічність, симетрію, узагальненість форм. Ці властивості роблять український орнамент придатним для адаптації у графічні системи, зокрема у шрифтовий дизайн.

Кожен регіон України має характерні орнаментальні риси. Для Поділля притаманні чіткі геометричні форми, для Гуцульщини – складні ритмічні композиції, для Полтавщини - стримана кольорова гама та плавні лінії.

Символи орнаментів часто пов'язані з природою, родючістю, захистом і гармонією. Регіональна різноманітність орнаментів відкриває широкі можливості для створення авторського шрифту, у якому окремі літери або графеми можуть відображати характерні мотиви певної місцевості, зберігаючи цілісність шрифтової системи.

Декоративні шрифти, зокрема створені на основі орнаментальних мотивів, мають високу художню цінність, проте часто супроводжуються проблемами читабельності та функціонального використання. Надмірна кількість декоративних елементів, складна форма літер або порушення традиційних пропорцій можуть ускладнювати сприйняття тексту, особливо у великих обсягах або при зменшенні масштабу. Тому під час проектування авторського шрифту важливо знайти баланс між декоративністю та зручністю читання. Однією з ключових умов читабельності є чітка конструкція літери, яка базується на усталених типографічних принципах (Ночулі, 1987: 14). Навіть за наявності орнаментальних вставок літера повинна зберігати впізнаваний силует, правильне співвідношення штрихів і стабільну базову лінію.

Порушення цих принципів може призвести до втрати функціонального призначення шрифту та обмеження сфери його застосування. Функціональність декоративного шрифту також залежить від середовища його використання. Такі шрифти доцільно застосовувати у заголовках, логотипах, плакатах, обкладинках видань або айдентиці культурних проєктів, де вони виконують акцентну роль. Використання декоративних шрифтів у суцільному тексті або інформаційних блоках, як правило, є недоцільним через зниження швидкості читання та візуальне перевантаження.

Таким чином, під час створення авторського шрифту на основі українських орнаментів необхідно враховувати не лише його естетичну виразність, а й практичні аспекти використання. Усвідомлений підхід до проблем читабельності та функціональності дозволяє створити шрифтовий продукт, який буде ефективним у реальному дизайнерському середовищі та відповідатиме сучасним вимогам графічного дизайну.

Шрифт є важливим інструментом візуальної комунікації, який здатний передавати не лише зміст тексту, а й культурний контекст. Авторські шрифти часто використовуються для формування айдентики брендів, культурних проєктів і мистецьких ініціатив. Поєднання орнаментальних мотивів зі шрифтовими формами дозволяє створити нову візуальну мову, яка водночас є сучасною та глибоко вкоріненою у традиції (Борисов, Борисова, 2025: 511). Такий шрифт може виступати носієм культурної пам'яті та засобом популяризації національного мистецтва.

Процес інтеграції орнаменту у шрифт потребує ретельного відбору та стилізації елементів. Важливо зберегти баланс між декоративністю та читабельністю. Орнаментальні мотиви можуть використовуватися у формі засічок, ритмічних повторів, внутрішніх елементів літер або декоративних акцентів. Сучасні графічні інструменти дозволяють адаптувати традиційні форми до цифрового середовища, створюючи функціональні шрифти для друкованих і цифрових носіїв.

Авторський шрифт на основі українських орнаментів може бути використаний у брендингу, видавничій справі, вебдизайні та культурних проєктах (Костенко, 2025: 31). Український орнамент, що вирізняється багатою символікою та різноманіттям форм, є потужним джерелом для створення унікальних шрифтових рішень. Використання орнаментальних мотивів у конструкції літер дозволяє підкреслити національний характер графічного об'єкта, водночас зберігаючи його функціональність і читабельність. Таким чином, типографіка стає ефективним інструментом культурної комунікації, який поєднує традицію та сучасність. У сучасному дизайні шрифт із виразною культурною складовою набуває особливої актуальності в контексті глобалізації, коли зростає потреба у візуальному самовираженні та збереженні національної ідентичності. Саме тому дослідження типографіки як засобу трансляції культурних цінностей є важливим етапом у створенні авторських шрифтових проєктів на основі українського орнаменту.

Отже, створення авторського шрифту на основі орнаментів регіонів України є перспективним напрямом у сучасному графічному дизайні. Поєднання традиційної орнаментальної спадщини з принципами типографіки сприяє збереженню культурної ідентичності та формуванню впізнаваного національного стилю. Дослідження доводить, що український орнамент має значний потенціал для подальшого використання у шрифтовому дизайні та сучасній візуальній комунікації.

У ході роботи було встановлено, що адаптація орнаментальних мотивів до шрифтової форми потребує осмисленого підходу з урахуванням читабельності, функціональності та стилістичної цілісності. Застосування регіональних орнаментів у типографіці дозволяє створювати унікальні авторські шрифти, які можуть ефективно використовуватися в айдентиці, поліграфії, цифрових медіа та культурних проєктах. Отримані результати підтверджують актуальність обраної теми та доцільність подальших досліджень у напрямі поєднання традиційного мистецтва й сучасного графічного дизайну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костенко, І. О. (2025) Акцидентний шрифт як символ національної ідентичності. *Український мистецтвознавчий дискурс*, (2), 27–32.
2. Борисов, В., Борисова, С. (2025) Шрифт як засіб створення автентичного візуального образу. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*, (51), 508–514.
3. Hochuli, J. (1987). *Detail in Typography*. London: Hyphen Press.

